

folkhälsan

Språklig sårbarhet och visuellt stöd

Michaela Holm

folkhälsan

Innehåll

- Språklig sårbarhet
- NPF + Utvecklingsrelaterad språkstörning
- Visuellt stöd
  - Tecken som stöd
  - Symbolstöd / bildstöd
  - Pekprat
  - Samtalskarta

Olika särskilda behov

- Tal- och kommunikationssvårigheter
- Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) som Autismspektrumtillstånd, ADHD
- Inlärningssvårigheter
- Fysiska funktionsnedsättningar
- Intellektuell funktionsnedsättning
- Hörselnedsättning
- Synnedsättning
- Allergier
- Hudsjukdomar
- Flerfunktionsnedsättning
- *Språklig sårbarhet*

folkhälsan

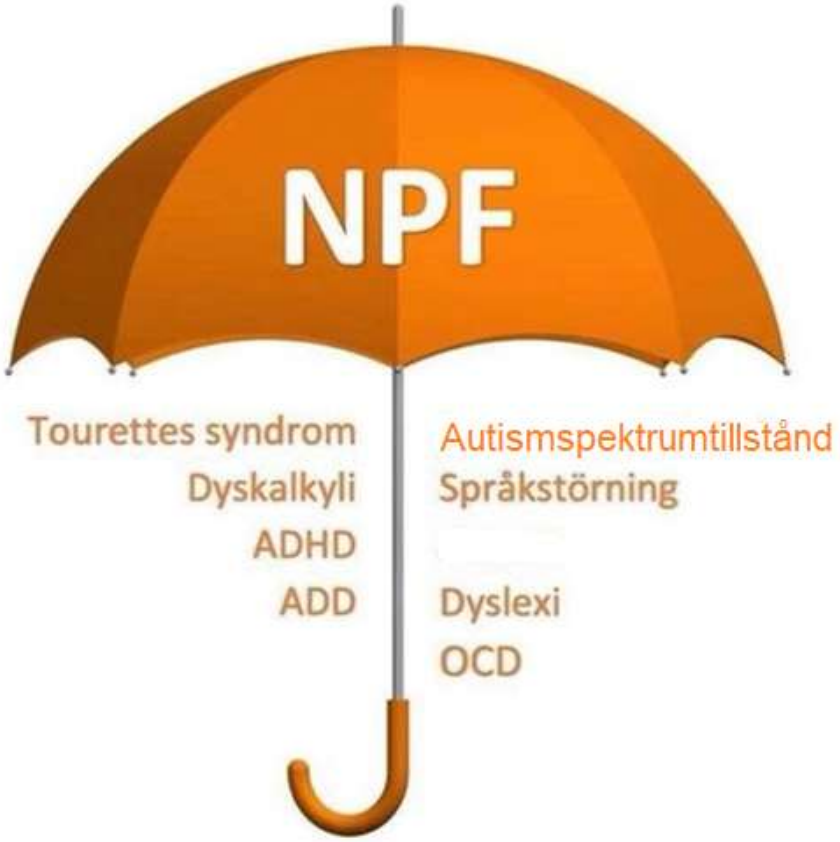

Bild: NPF Solutions / Facebook, bearbetad av M.Holm

NPF = Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar

Utmaningar med:

- Uppmärksamhet
- Impulskontroll och aktivitetsnivå
- Samspel och sociala relationer
- Inlärning och minne
- Tal och skrift
- Motorik
- En **trygg lärmiljö** är mycket viktig

folkhälsan

Utvecklingsrelaterad språkstörning

- En diagnos, hos 1-7 % av barnen, vanligare hos pojkar
- ”en störning i språkutvecklingen som påverkar funktionsförmågan, deltagandet och växelverkan i omfattande grad” (God medicinsk praxis, 2021)
- De viktigaste faktorerna som förbättrar prognosen är
  - tillräckligt och tidigt påbörjat stöd för funktionsförmågan i vardagen
  - tillräcklig och riktad habilitering vid rätt tidpunkt
  - beaktande av bristande språklig inlärning och funktionsförmåga i skolan.

Forskningsbloggen — www.sprakforskning.se

folkhälsan

Utvecklingsrelaterad språkstörning, exempel

- Ex. 2-åring med färre än 10 ord
  - Obs 19 % av barn kan ha fördröjd tal- och språkutveckling
- Svårt att identifiera svårigheter med språkförståelse, kan ta sig uttryck i rastlöshet och svårigheter att koncentrera sig
- Meningar kan sakna ord
- Talet utvecklas långsammare
- Talet blir tydligare men svårt att förstå långa, abstrakta ord och meningar

Språklig sårbarhet

- Inte en diagnos
- Personens förutsättningar för språket och omgivningens förväntningar stämmer inte överens (Bruce m.fl., 2016)
- Kan vara alltid eller under en period, t.ex.
  - Ett barn med utvecklingsrelaterad språkstörning
  - Ett barn med annat första språk
  - Ett tvåspråkigt barn
  - Ett barn som har sen talutveckling
  - Ett barn vars föräldrar håller på att skilja sig
  - Ett barn som sover för lite

Bildkälla: pedagog Malmö, Malmö stad

Bildkälla: pedagog Malmö, Malmö stad

folkhälsan

Enligt uppskattning har 2-5 barn per barngrupp språklig sårbarhet.

folkhälsan

Fundera / diskutera

- Hur syns språklig sårbarhet i din arbetsmiljö?
- Fundera på konkreta situationer som uppstår.

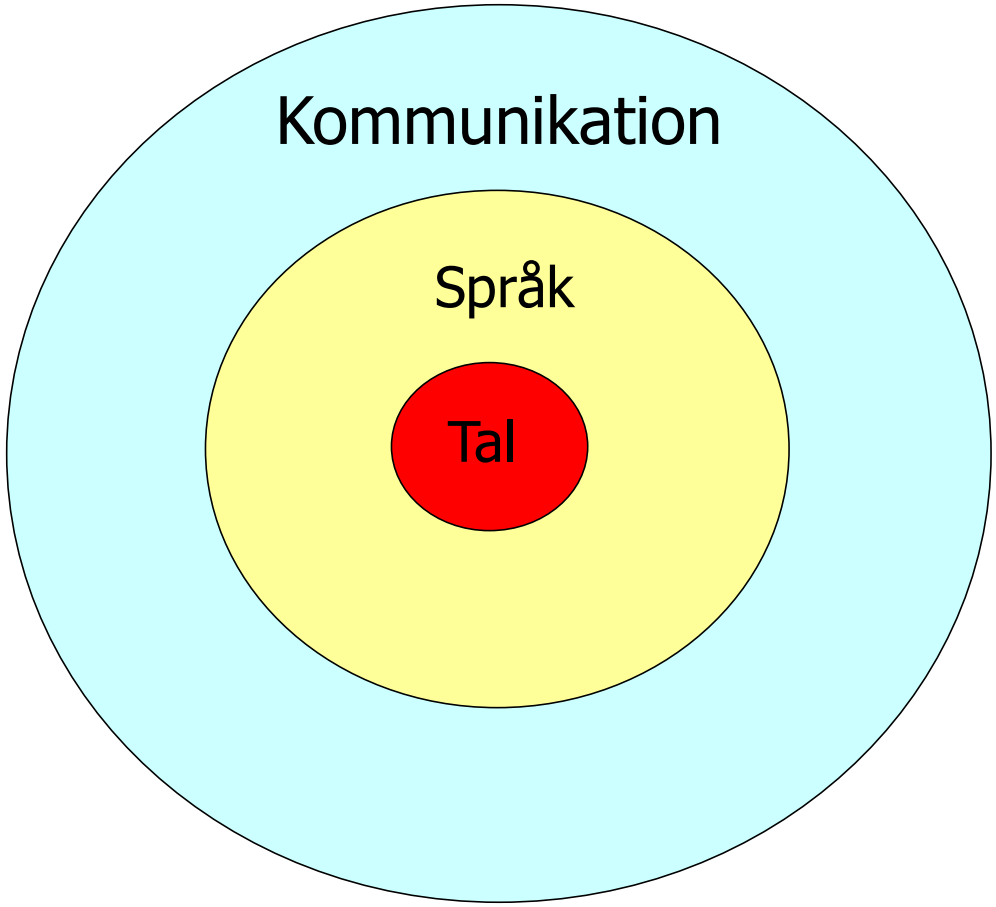
Kommunikation
Språk
Tal

folkhälsan

Visuellt stöd
(Tydliggörande pedagogik)

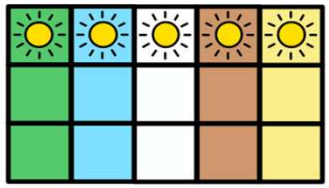

Visuellt stöd = T.ex. Färger, bilder, foton, symboler, föremål, tecken som kompletterar talet

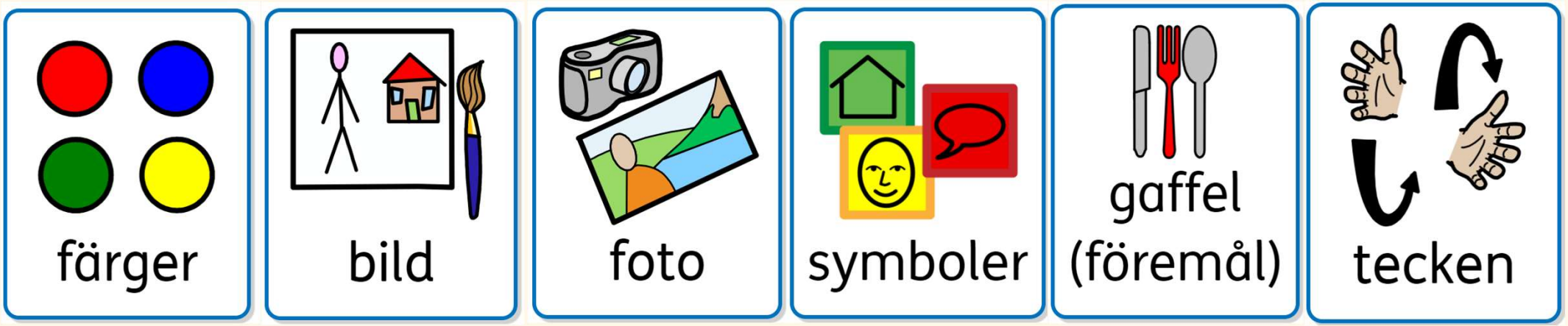

ABC – Även text är visuellt stöd

Förstärker, förtydligar, hjälper att förstå sammanhang, få helhet, konkretiserar, tydliggör

= Lättare att förstå vad man förväntas göra, lättare att kommunicera

folkhälsan

Visuellt stöd

AKK – Alternativ och kompletterande kommunikation

Kommunikationsstöd

- Enskilda bilder
- Samtalskartor
- Tecken som stöd
- Struktur, regler, schema
- Time timer-klockan, färger

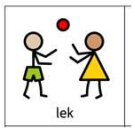

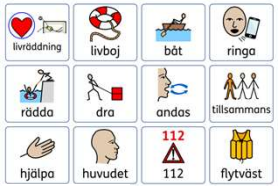

folkhälsan

I vilka situationer kan du använda visuellt stöd på daghemmet eller i förskolan?

Tecken som stöd

- Tecken från teckenspråket
- Man tecknar det *viktigaste*
  - Ex. vi ska **äta**
  - Nu går vi **ut**
  - **Nu** går vi ut

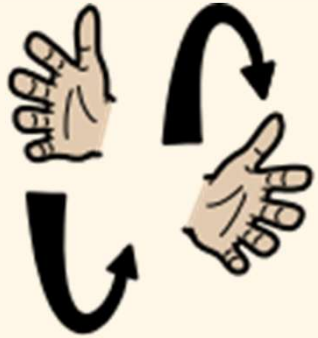

Tecken som stöd

www.folkhalsan.fi/visuellt

→ tecken som stöd videofilmer

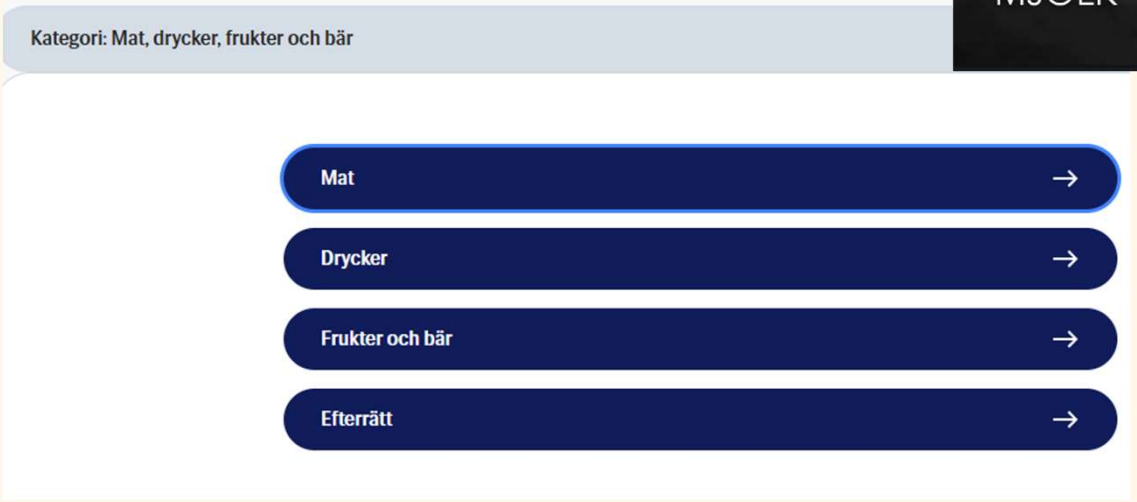

Tillsammans från A till Ö

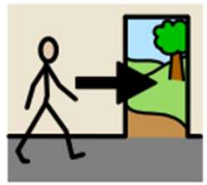
gå ut

leka

sjunga

vagn

bil

bok

hund

katt

fågel

Widgitsymboler © Widgit Software Ltd. 2025 | Symbolbruket www.symbolbruket.se

folkhälsan

Tillsammans från A till Ö

Lilla snigel akta dig,

akta dig, akta dig.

Lilla snigel

Lilla snigel akta dig,

annars tar jag dig.

Widgitsymboler © Widgit Software Ltd. 2025 | Symbolbruket www.symbolbruket.se

Tillsammans från A till Ö

Lilla snigel kom till mig,

kom till mig, kom till mig

Lilla snigel

Lilla snigel kom till mig,

jag vill krama dig.

Widgitsymboler © Widgit Software Ltd. 2025 | Symbolbruket www.symbolbruket.se

Exempel på visuellt stöd

- Kognitivt

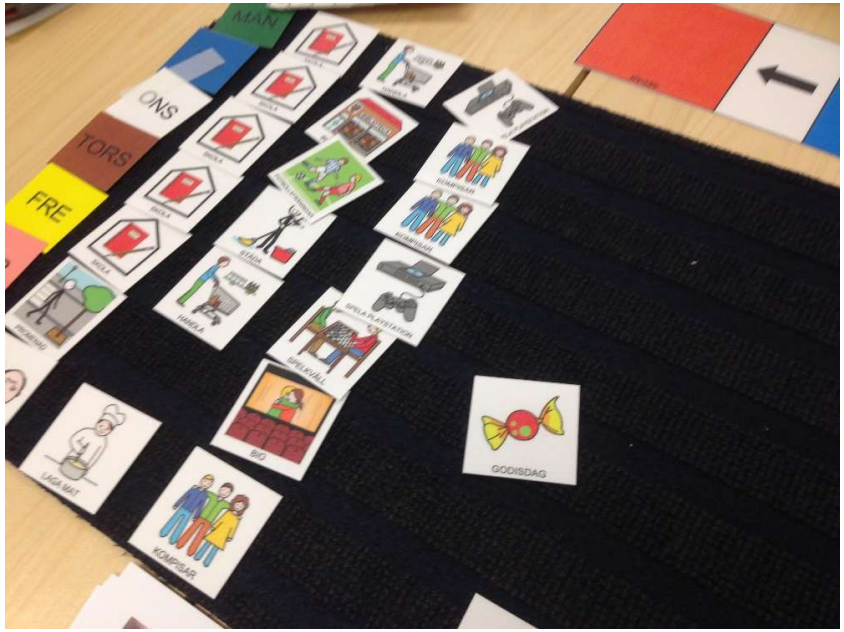

- Kommunikativt

Kognitivt vs. kommunikativt symbolstöd

Kognitivt:

Struktur ex. först-sedan,

Schema ex. veckoschema, läsordning

Sekvens 1-2-3-4 indelad uppgift

Regler

Kommunikativt:

Samtalskartor

- Tema med stöd för samtalet
- Meningsbyggnadstavla

Valtavlor

Kommunikationspärm, pekplatta ex. Widgit Go

Struktur

folkhälsan
www.folkhalsan.fi/visuellt
1 2 3 4 5 6 7
öppna vattenkranen
blöt händerna
ta tvål
tvåla händerna
skölj händerna
stäng vattenkranen
torka händerna
Papunets bildbank, www.papunet.net, och ARASAAC-symboler: Sergio Palao för CATEDU (catedu.es/arasaac) publicerade under Creative Commons Licensen

1. Först
2. Sedan

Banan-chokladbollar med morot
1 mogen banan
1 dl riven morot
2 dl havregryn
½ dl rypsolja
2 msk kakao
1 dl kokosflingor
1
Skala och mosa bananen.
2
Skala och finriv morot.
3
Mät upp alla ingredienser (utom kokos) i en skål.
4
Knåda i skålen.
5
Gör bollar av smeten och rulla dem i kokosflingor.

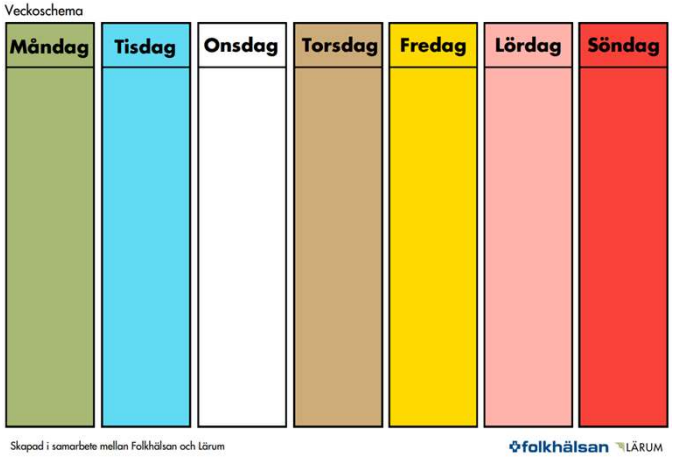
Veckoschema
Måndag
Tisdag
Onsdag
Torsdag
Fredag
Lördag
Söndag
Skapad i samarbete mellan Folkhälsan och Lärum
folkhälsan
LÄRUM

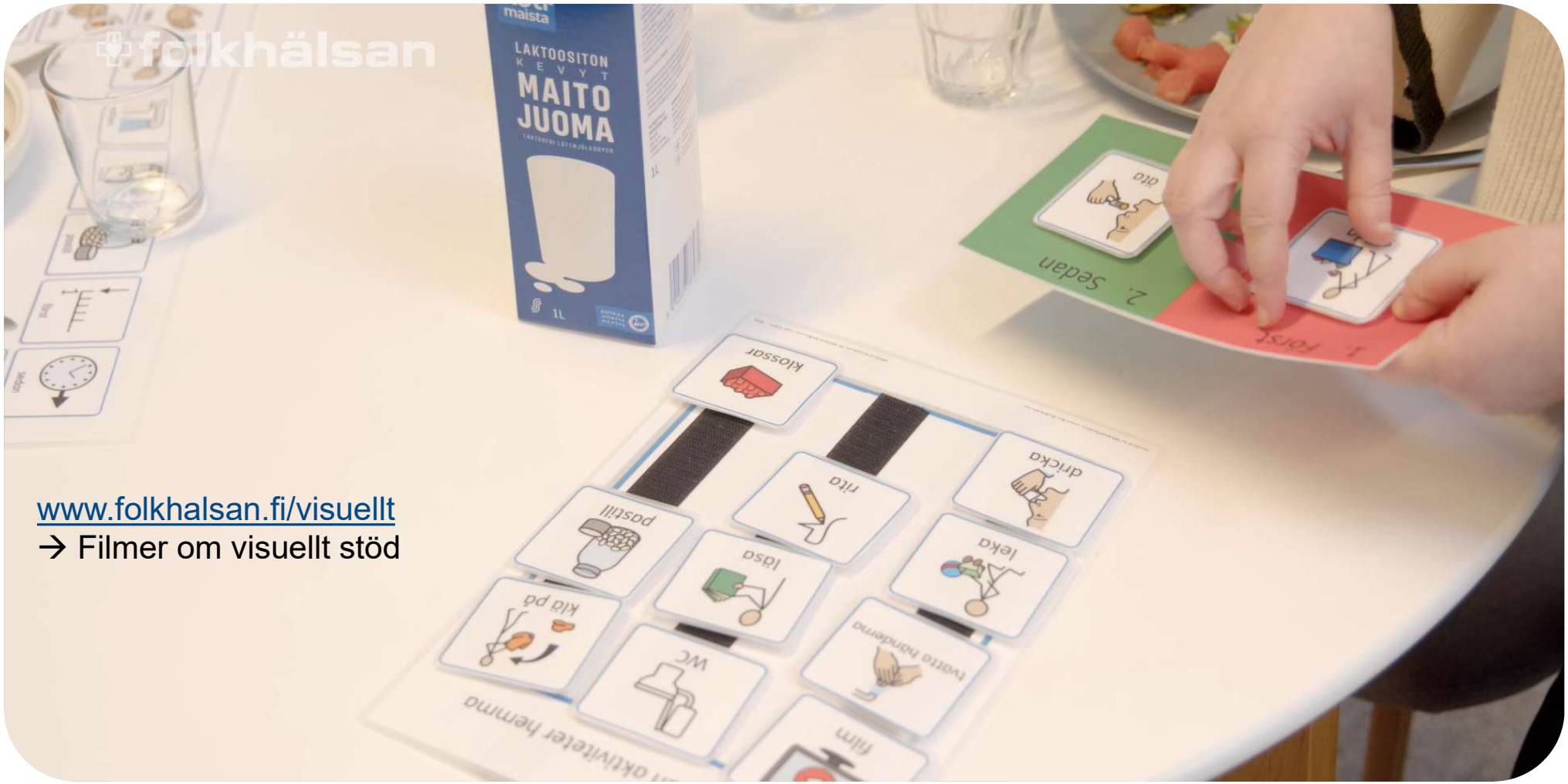

www.folkhalsan.fi/visuellt
→ Filmer om visuellt stöd

folkhälsan

Pekprat = Peka på symbolen samtidigt som du säger någonting

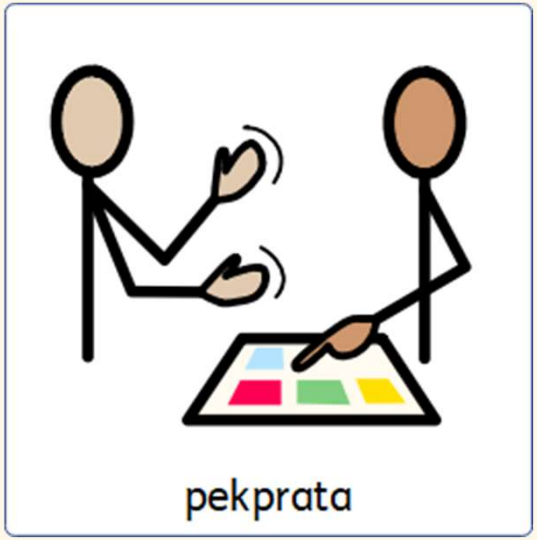

- **Läsa** ”ska vi läsa”
- **Glad** ”jag är så glad när du är i min famn”
- **Ledsen** ”oj nej, Sara är ledsen, dumma stenen”
- **Städa, pyssla** ”först ska vi städa, sen pyssla”
- **Mera** ”Vill du ha mera mat?”

- När barnet **många gånger** har sett hur du som vuxen pekpratar, inspireras barnet att även själv peka på symbolerna.

Pekprat - i hurudana situationer?

- Påklädning, ytterkläder
- Lek
- Samling (speciellt om har något tema)
- Pysselstund / ritstund

- Alla ☺

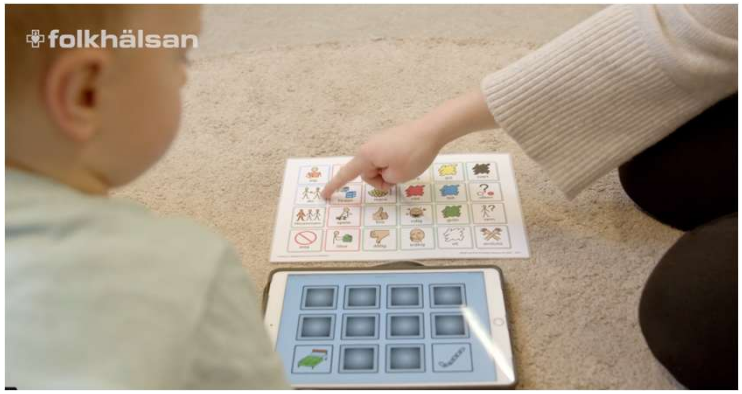

folkhälsan
jag
vinter
soligt
snöigt
regnigt
blåsigt
slaskigt
bra
du
långärmad blus
ylletröja
fleece
strumpbyxor
underställ
varmt
hjälpa
på
ylleoverall
yllesockor
halsduk
mössa
overall
svalt
färdig
av
utedräkt
regnkläder
vantar/ handskar
stövlar
vinterskor
kallt
gå ut
Om det passar ditt barn kan ni också
använda en samtalskarta -

Samtalskarta

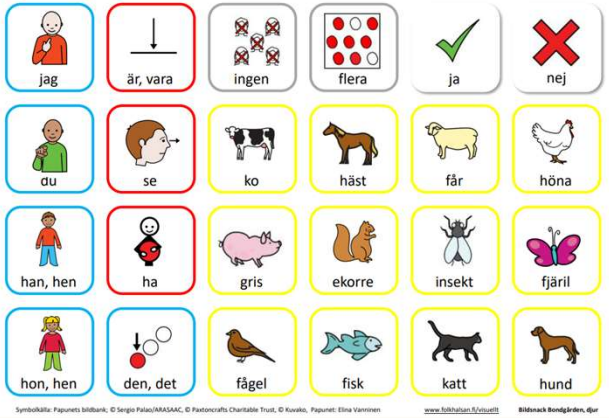

- Heter också situationskarta, pratkarta, kommunikationskarta, lekkarta
- En helhet med många bilder på samma papper
- Byggs upp för en specifik situation eller med ett specifikt tema
  - T.ex. måltid, påklädning, titta på teve, rita/måla, utflykt, vårfest, billek, hemlek

- Kan byggas upp enligt
  - **temaord** att samtala kring
  - så att man kan **bygga meningar** med samtalskartan

folkhälsan

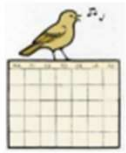 mars	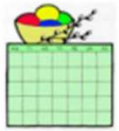 april	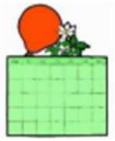 maj	 blåsippa	 påsk	 valborg
 gummistövlar	 smälta	 tussilago	 vitsippa	 chokladägg	 ballonger
 sol	 keps	 folkhälsan www.folkhalsan.fi/visuellt vår		 hare	 munk
 regn	 länkskor			 påskhäxa	 serpentiner
 fåglar	 sandlek	 sandaler	 knoppar	 gräs	 kyckling
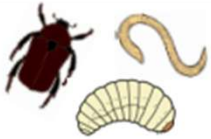 småkryp	 vattenpöl	 barfota	 videkissa	 struva	 mjöd

folkhälsan

tänka, öva
brinna
brandbil
samlingsplats
tillsammans
gå ut
räkna
1 2 3
Fire exit
Brandövning
inte klä på
grupp
nödutgång
alarm
högt ljud
snabb
lugn

folkhälsan

Samtalskarta

- Färgerna (bakom eller ramen):
- Personer blåa
- Verb röda
- Adjektiv gröna
- Substantiv gula
- Övriga vita, gråa

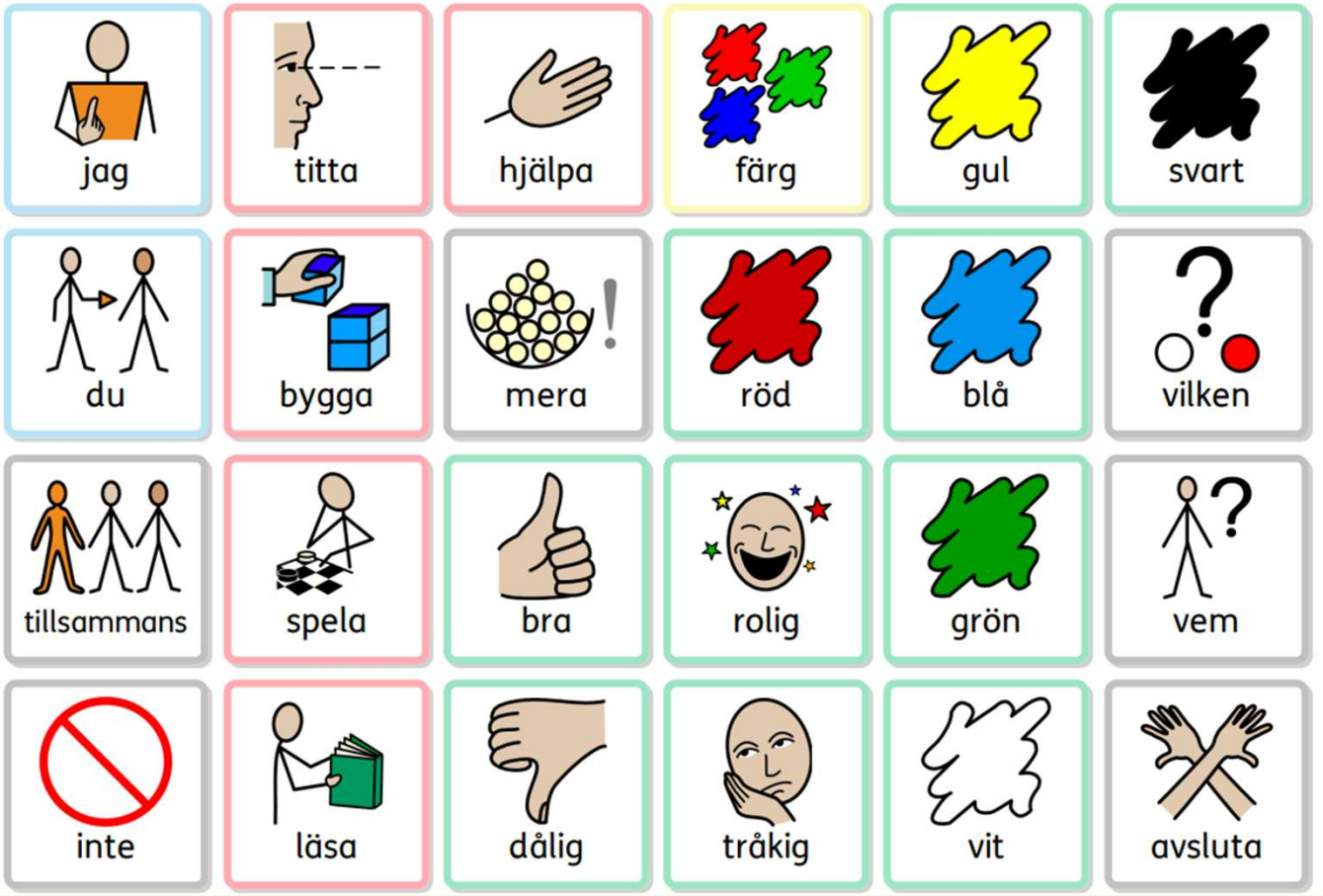

folkhälsan

Bildsnack
Badstranden

folkhälsan

Bildsnack
Matsalen

Symbolkälla: Papunets bildbank; © Sergio Palao/ARASAAC, Aino Ojala, Elina Vanninen, Annakaisa Ojanen, Heidi Ahlström. Sclera. Paxtoncrafts Charitable Trust

www.folkhalsan.fi/visuellt

Bildsnack Matsalen

folkhälsan

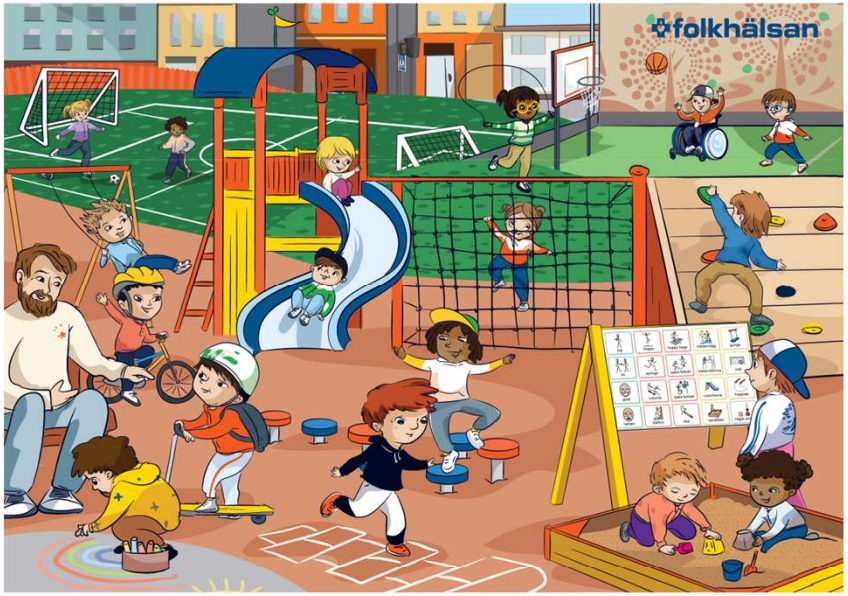

Bildsnack
Skolgården

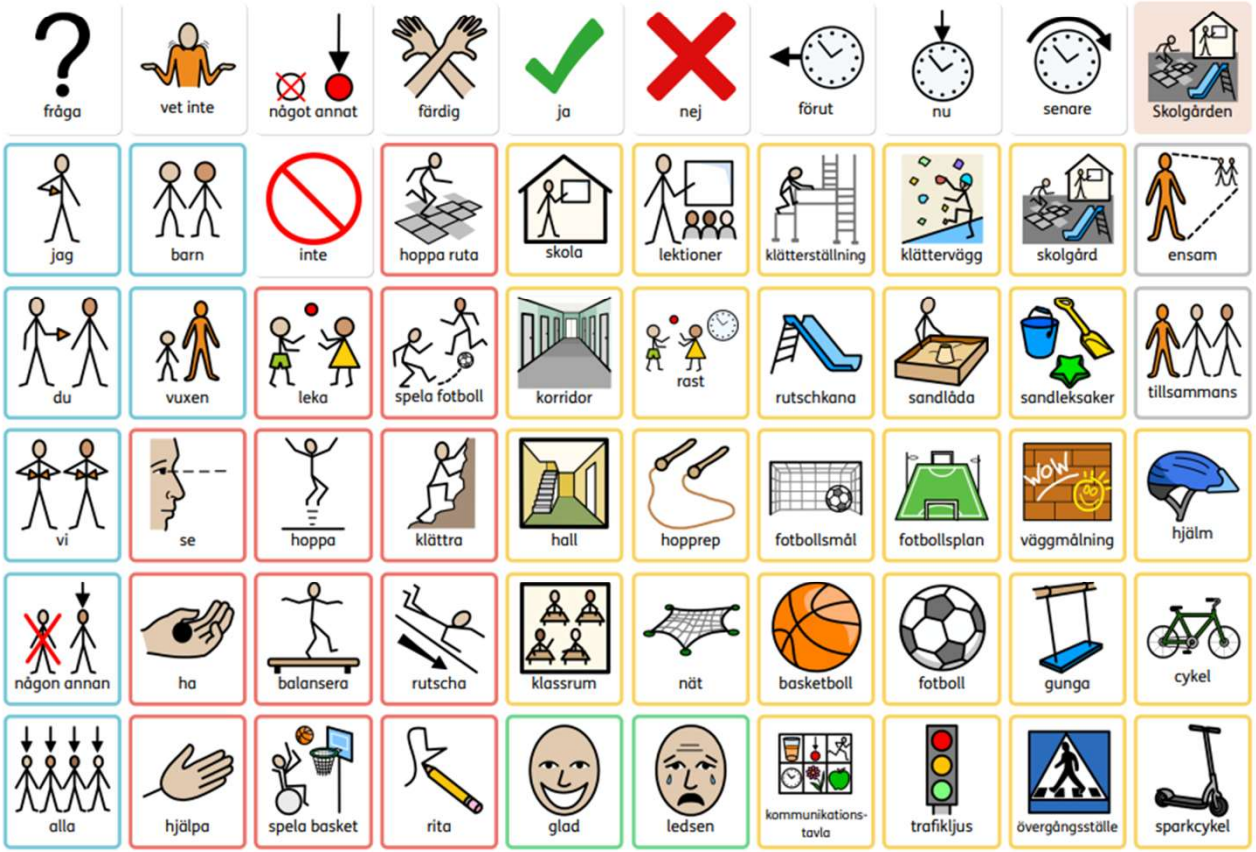

Hur bygga upp en samtalskarta?

- Planera tema
- Skriv upp lista på användbara ord (tänk på situationen)
- Rita på papper
- Gör i Papunet eller Widgit Online
- *Konsultationsmöjlighet på Folkhälsan – tag kontakt*

folkhälsan

På veckoslutet

Skapat med Widgit Online / filen kan laddas ner via folkhalsan.fi/visuellt material och redigeras

Tillsammans från A till Ö

Imse Vimse spindel

klättra upp på trå'n.

Ner faller regnet

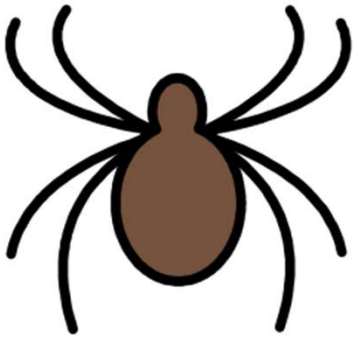

Imse vimse spindel

spolar spindeln bort.

Upp stiger solen,

torkar bort allt regn,

Imse Vimse spindel

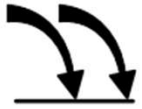

klättrar upp igen.

Widgitsymboler © Widgit Software Ltd. 2025 | Symbolbruket www.symbolbruket.se

khälsan

folkhälsan

Tillsammans från A till Ö

Ekorr`n satt i granen

skulle skala kottar

fick han höra barnen

Ekorr`n satt i granen

då fick han så bråttom.

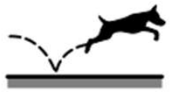

Hoppa han från tallegren

stötte han sitt lilla ben

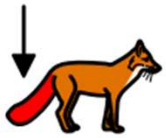

och den långa ludna svansen.

Widgitsymboler © Widgit Software Ltd. 2025 | Symbolbruket www.symbolbruket.se

folkhälsan

Tillsammans från A till Ö

Sprang han hem till mamma

på den gröna ängen

fick han med det samma

Ekorr`n satt i granen

krypa ner i sängen.

Beska piller fick han då,

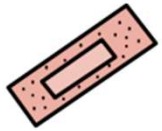

plåster på sin ömma tå,

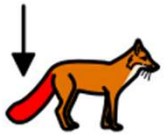

och ett stort bandage om svansen.

Widgitsymboler © Widgit Software Ltd. 2025 | Symbolbruket www.symbolbruket.se

folkhälsan

folkhälsan

hjälp
äta
vatten
mjölk
pastill
1
först
sedan
törstig
mera
hungrig
inte
smakar gott
mätt
inte i min smak
tack

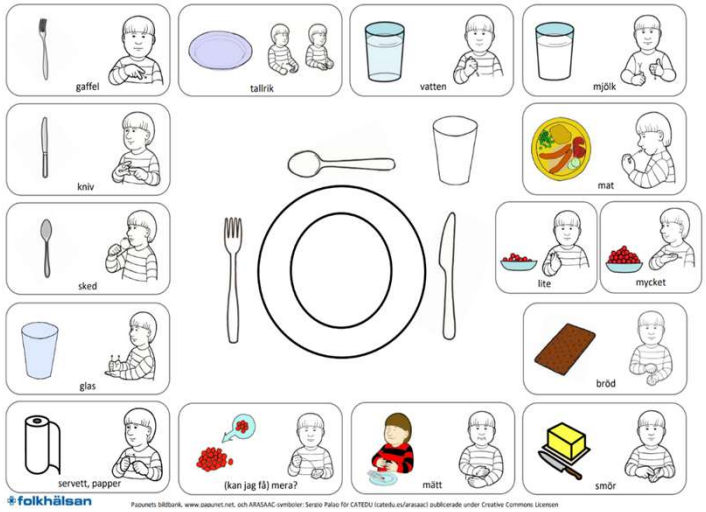
gaffel
tallrik
vatten
mjölk
kniv
mat
sked
lite
mycket
glas
bröd
servett, papper
(kan jag få) mera?
mätt
smör
folkhälsan

hjälp
vatten
mjölk
knäckebröd
smör
lite
mycket
törstig
mera
hungrig
inte
gott
mätt
inte i min smak
tack
folkhälsan
www.folkhalsan.fi/visuellt

folkhälsan

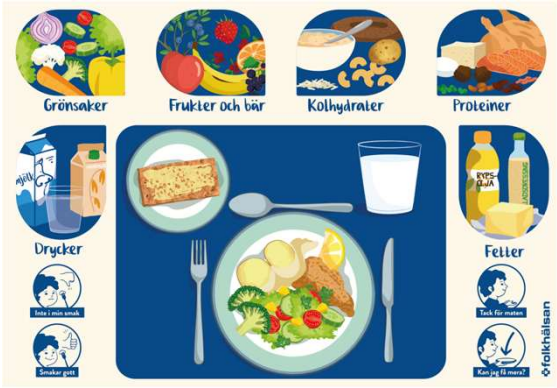
Grönsaker
Frukter och bär
Kolhydrater
Proteiner
Drycker
Fetter
folkhälsan

Bordssnack

- För diskussioner i matbordet kring aktuella teman

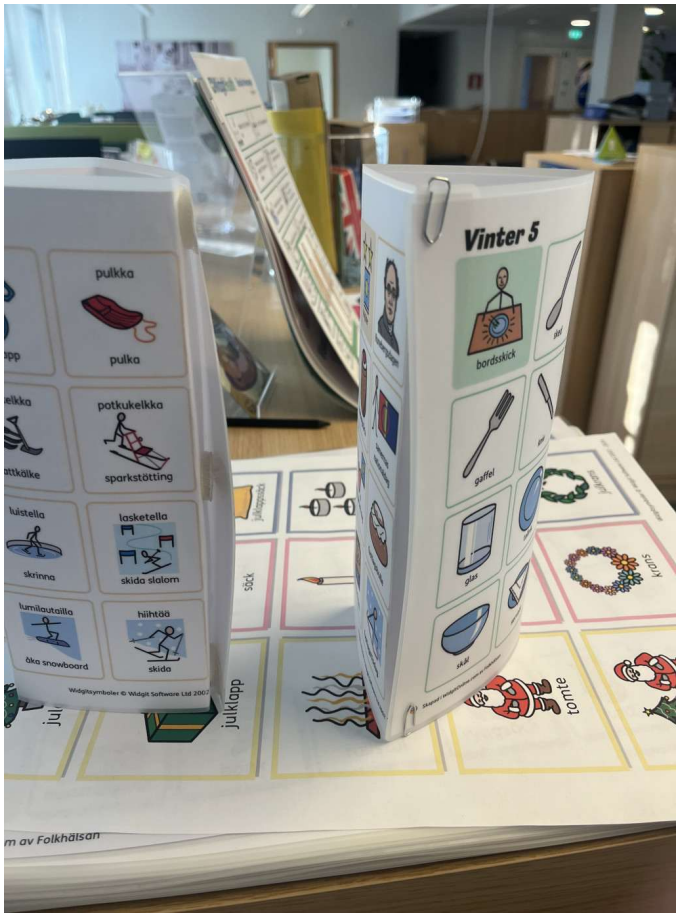

folkhälsan

Symbolstöd att skriva ut

www.folkhalsan.fi/visuellt

material.folkhalsan.fi

Göra själv:

www.papunet.net

www.widgitonline.com

folkhälsan

Tack och lycka till!